

Міжнародні економічні відносини

Наталія МЕДВЕДКОВА,
Іван УС

**ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ
ПІСЛЯ BREXIT**

Резюме

Розглянуто основні аспекти політичних планів, умов, ключових подій і змін для Brexit. Досліджено вплив референдуму щодо Brexit, проведеного в 2016 р., на сприйняття Великобританії та ЄС британцями і громадянами інших країн. Розглянуто результати опитування, що стосуються рішення Великобританії покинути Європейський Союз. Проведено SWOT-аналіз впливу Brexit на Великобританію. Передусім звернуто увагу на сильні сторони Великобританії, зокрема це підвищення безпеки кордонів та скорочення тероризму, відсутність необхідності щорічної сплати внеску до казни ЄС. Виокремлено нові можливості для Великобританії, а саме: вільний вибір політики, не обмежений умовами ЄС, можливість захищати інтереси національних виробників і споживачів, збереження культурних цінностей та традицій. Детально розглянуто важливі слабкі сторони для Великобританії, зокрема: повторне укладання угод з кожною країною ЄС, сприйняття Великобританії як конкурента, а не партнера, більш високі тарифи, пошук талановитих працівників, зниження податкових надходжень, ціна Brexit. Проаналізовано розрахунок між Великобританією й ЄС (вони формують ціну Brexit) та механізм розрахунку внесків Великобританії в бюджет ЄС. Обґрунтовано основні загрози: не-

---

© Наталія Медведкова, Іван Ус, 2020.

Медведкова Наталія, канд. екон. наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Україна, ORCID ID [0000-0001-6359-561X]. nsmmedvedkova@gmail.com.

Ус Іван, Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ, Україна. ORCID ID [0000-0001-6308-0843]. ivanusus@gmail.com.

визначеність, невирішені проблеми з кордоном між Ірландією і Північною Ірландією, небажання шотландців покинути ЄС, зниження торгівлі з країнами ЄС та інвестиційної привабливості. Запропоновано власне бачення перспектив Brexit.

Ключові слова

Європейський Союз, Brexit, торгівля, експорт, імпорт, Угода про асоціацію, референдум, міжнародна торгівля, SWOT-аналіз.

Класифікація за JEL: F15; F36; F53.

Вступ

На сьогодні в умовах євроінтеграційних процесів, незважаючи на те, що деякі країни намагаються наблизитися до європейської спільноти, наприклад Україна, отримання переваг як для країни-члена ЄС, так і для ЄС загалом є дискусійним. З огляду на це питання щодо членства чи партнерства країни в європейській спільноті час від часу піддається сумнівам та впирається у питання: які саме переваги отримує країна-член ЄС та чи не перешкоджають вимоги ЄС національним інтересам цієї країни?

Однією з країн, яка, вступивши до ЄС на особливих умовах, продовжує протягом всього періоду членства відстоювати вікові традиції геополітики і перешкоджати політичній консолідації Європи, є Великобританія. Більш того, британці вважають, що від членства в ЄС вони втрачають більше, завдаючи збитків своєму добробуту та стримуючи розвиток країни. Уряд Великобританії вважає, що ці кошти доцільніше вкладати у соціальний напрям розвитку країни.

Таким чином, у 2016 р. на загальнодержавному референдумі британці проголосували за вихід Великобританії з ЄС. У світі миттєво вигадали назву «Brexit» (від Britain і Exit), а у цій країні розпочалися політичні дискусії, що відбуваються донині. З огляду на це питання доцільності виходу Великобританії з ЄС, а також оцінка передбачуваних вигід та можливих загроз як для

Великобританії, так і для євроінтеграційної спільноти набувають особливої актуальності.

Проблеми виходу Великобританії з ЄС досліджено такими іноземними вченими та фахівцями, як Евангелос Сискос і Константія Дарвіду [1], Томас Сампсон, Сваті Дінгра, Джанмарко Оттавіано, Джон ван Ренен [9–11] та ін. Цими вченими вивчено як вплив Brexit на Великобританію, так і його значення для ЄС. Крім цього, розглядається спроможність інших країн компенсувати наслідки Brexit.

Варто зазначити, що передумовами та перспективами Brexit переймаються також українські й російські дослідники, а саме: А. О. Задоя і А. П. Бодула [2], І. В. Співак [4], Л. О. Бабиніна [5], І. Є. Хлебніков [6] та ін. Більш того, вченими розглядаються можливості компенсувати вихід із Союзу Великобританії. На погляд М. Ю. Куриляка [3], трансформація євроінтеграційних намірів України може стати у довгостроковій перспективі одним із напрямів вирішення проблеми Brexit. Результати досліджень цих вчених дають змогу констатувати, що до теперішнього часу процес виходу Великобританії з європейської спільноти є дискусійним.

Віддаючи належне напрацюванням іноземних і вітчизняних вчених-економістів, деякі питання необхідно удосконалити та доопрацювати, а саме питання впливу Brexit на Великобританію потребує уточнення і наукового обґрунтування. Актуальність та необхідність наукового обґрунтування і практичного вирішення цих питань зумовили вибір об'єкта, теми дослідження, мети та завдань.

Метою статті є систематизація теоретичних аспектів Brexit, що стосуються політичних планів, умов, ключових подій і змін, які вони провокують, а також подання власного бачення перспектив виходу Великобританії з ЄС.

Для досягнення визначеної мети дослідження окреслено такі завдання:

- дослідити основні етапи та ключові аспекти процесу виходу Великобританії з ЄС;
- проаналізувати вплив проведеного референдуму на результати опитування щодо Brexit;
- оцінити сприйняття ЄС іншими країнами після проведеного референдуму у Великобританії;
- здійснити SWOT-аналіз впливу Brexit на Великобританію;
- обґрунтувати власне бачення перспектив Brexit.

Об'єктом статті є процес виходу Великобританії з ЄС.

Предметом статті є сукупність теоретичних і практичних аспектів щодо процесу виходу Великобританії з ЄС.

Методи дослідження

Для досягнення мети статті та реалізації визначених завдань використано загальнонаукові й спеціальні методи. За допомогою діалектичного методу пізнання обґрунтовано теоретичні аспекти Brexit. З метою визначення політичних планів, ключових подій і змін щодо Brexit застосовано системний підхід. Для обробки статистичних даних, дослідження їх зміни у часі та встановлення характеру зв'язків між ними використано статистичні й аналітичні методи. Для характеристики результатів опитування щодо Brexit застосовано метод групувань, узагальнюючих характеристик, табличний і графічний методи та метод порівняння.

Виклад основного матеріалу

28 травня 2015 р. уряд Д. Камерона виніс на розгляд Палати обшин питання щодо проведення до кінця 2017 р. референдуму з приводу подальшого членства країни в Європейському Союзі. 10 листопада того ж року Д. Камерон повідомив про вимоги Великобританії щодо проведення реформ в ЄС, що стосувались особливостей функціонування фінансової системи Британії, обмеження процесів інтеграції, якщо вони суперечать інтересам Великобританії, й обмеження щодо доступу до системи соціального забезпечення для трудових мігрантів.

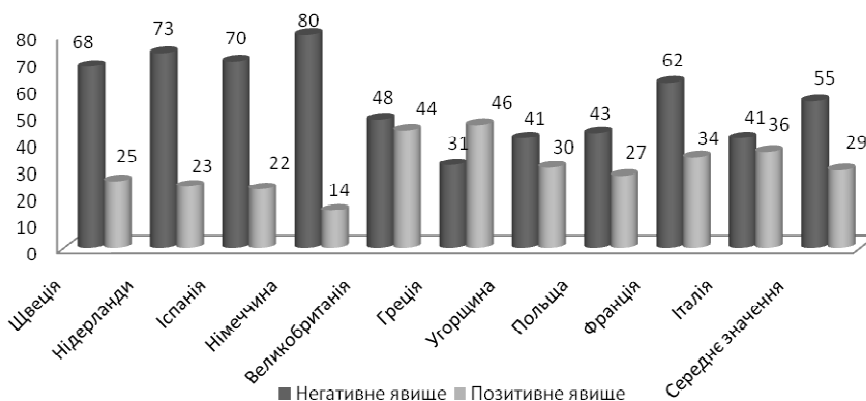
19 лютого 2016 р. було укладено угоду Великобританії з Європейським Союзом про особливий статус останньої, в якій певним чином досягнуто компромісу між британським урядом і ЄС. Механізми, передбачені цією угодою, мали набрати чинність лише в разі збереження членства Британії в ЄС. На той час більшість британців підтримувала цю угоду, що дало підстави Д. Камерону сподіватись на позитивний результат референдуму, дату якого було призначено на 23 червня 2016 р.

На референдум було винесено лише одне запитання: «Чи має Великобританія залишитися членом Європейського Союзу або вийти з ЄС?». Результати референдуму стали доволі несподіваними для всієї світової спільноти: прихильники виходу з ЄС перемогли з 17,4 млн. голосів (51,9%), на протывагу 16,1 млн. голосів (48,1%), які вважали за потрібне залишитись в ЄС.

Розмови щодо доцільності членства Великобританії в ЄС продовжуються протягом більше, ніж 40 років. Останній раз референдум щодо співпраці Великобританії та Євросоюзу відбувся в 1975 р., і 67% жителів цієї країни проголосували за єдиний європейський ринок. Протягом останніх десятиліть соціологи фіксують приблизно рівну кількість прихильників європейського курсу, а також тих, хто виступає проти нього (рис. 1). Останні потребують виходу з ЄС, вказуючи на європейську бюрократію, низькі темпи зростання економіки Євросоюзу та необхідність погоджувати національну політику з Брюсселем.

Рисунок 1

Результати опитування на тему «Яким ви бачите Brexit для Великобританії: це позитивне чи негативне явище?», 2017 р., %

Джерело: [7].

Початок 2019 р. ознаменувався провальним голосуванням у Палаті громад британського парламенту, коли 15 січня депутати не підтримали угоду уряду щодо виходу з ЄС, яку Прем'єр-міністр Тереза Мей узгодила з Брюсселем. Водночас наступного дня ініційована опозиційною Лейбористською партією ідея про відставку уряду не знайшла підтримки. За відставку уряду проголосували 306 депутатів, проти неї – 325, і вже 21 січня Тереза Мей представила новий план подальших дій, але він практично не відрізнявся від її попередніх пропозицій, за винятком кількох змін (наприклад, щодо скасування плати у 65 фунтів стерлінгів для громадян ЄС, які хочуть гарантувати собі право і далі жити у Великобританії після виходу країни з ЄС). Отже, шоу з назвою «Brexit» продовжується.

Для необізнаного читача така ситуація може виглядати несподіваною. Проте ще восени 2018 р. британська преса прогнозувала сценарій, відповідно до якого запропонована урядом угода не задовольнить депутатів, а отже – не буде підтримана, що, власне, і сталося.

Тому знов актуальності набирає запитання: чи взагалі буде Brexit? Ще раніше Тереза Мей постійно наголошувала, що Британія вийде з ЄС 29 березня 2019 р., навіть якщо парламент не схвалить її угоду. Тим не менш, на квітневому саміті у м. Брюсселі лідери держав ЄС перенесли Brexit на 31 жовтня 2019 р. Чи справді відбудеться Brexit, поки що, на нашу думку, не відомо. Адже відсутність угоди більш властива авантюрній політичній лінії, ніж продуманій. У далекоглядності ж політики Великобританії сумнівів нема.

От і виходить ситуація, при якій уряд Великобританії підводить всіх до вибору між незадовільною угодою, з одного боку, та переглядом рішення про вихід з ЄС – з іншого. Розуміючи складність такого кроку і не бажаючи виходу Великобританії з ЄС, представники цих самих структур ЄС роблять кроки, спрямовані на непорушність Європейського Союзу.

Так, одразу після провального голосування щодо плану виходу з ЄС головний переговорник ЄС щодо Brexit Мішель Барньє заявив, що Брюссель готовий обговорити новий варіант угоди за умови, що Лондон змінить свої ключові вимоги. Чинники ж Європейського Союзу вивчають плани відтермінування Brexit до 2020 р. після того, як Німеччина й Франція заявили про свою готовність продовжити переговори щодо виходу з Британією.

1. Результати опитування на тему «Яким ви бачите Brexit для Великобританії: це позитивне чи негативне явище?»

В 2016 р. у Великобританії схвалили початок процесу виходу з Європейського Союзу. На сьогодні суспільство на європейському континенті вважає, що вихід Великобританії буде згубним як для ЄС, так і для Великобританії. Британці, зі свого боку, згодні з тим, що вихід їхньої країни негативно позначиться на європейському проекті, але вони розділилися в думках, що це означатиме для Великобританії.

Цікавими є також результати опитування серед країн щодо впливу Brexit на Великобританію. Середнє значення у 55% також свідчить про те, що Brexit матиме негативний вплив на Великобританію, а західні європейці більш песимістичні, ніж жителі Центральної й Південної Європи. Так, німці (80%), голландці (73%) та іспанці (70%) твердо переконані, що Brexit матиме негативні наслідки для Великобританії. Майже половина греків (46%) і більше третини італійців (36%) вважають, що вихід з ЄС буде вигідним британцям. Варто також зазначити, що приблизно кожен п'ятий угорець та чверть поляків не висловлюють думки про наслідки для Великобританії. Щодо самих британців, то 44% з них вважають, що Brexit буде позитивним явищем для Великобританії, а 48% – занепокоєні тим, що вихід з ЄС позначиться негативно (див. рис. 1).

2. SWOT-аналіз щодо впливу Brexit на Великобританію

Для більш глибокого розуміння переваг і недоліків Brexit для Великобританії проведемо SWOT-аналіз щодо його впливу на цю країну (табл. 1).

Сильні сторони

Підвищення безпеки кордонів і зниження рівня тероризму. Одна з причин, через яку Brexit переміг під час референдуму, стосувалася безпеки кордонів та тероризму. Нещодавня боротьба з тероризмом в Європі буде як і раніше становити небезпеку для Великобританії через вільні переміщення, що допускає ЄС. Таким чином, ця країна може закрити свої відкриті кордони, щоб почати перевіряти відвідувачів та контролювати рух людей. В іншому разі перебування в ЄС збереже можливості для тероризму і загроз безпеці та зменшить здатність контролювати кордони і перевіряти людей.

Таблиця 1

SWOT-аналіз щодо впливу Brexit на Великобританію

<p>Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • підвищення безпеки кордонів і зниження рівня тероризму; • відсутність необхідності сплати щорічного внеску до казни ЄС; • зняття обмежень на МСП 	<p>Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повторне укладання угод з кожною країною ЄС; • сприйняття Великобританії як конкурента, а не як партнера; • вищі тарифи; • пошук високоосвічених талановитих працівників; • зниження податкових надходжень; • ціна Brexit
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вільний вибір політики, не обмежений умовами ЄС; • можливість відстоювати інтереси національних виробників та споживачів; • збереження культурних цінностей і традицій; • більше можливостей для британців 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> • невизначеність, оскільки це відбувається вперше; • невирішені проблеми з кордоном між Ірландією і Північною Ірландією; • небажання шотландців покинути ЄС; • зниження інвестиційної привабливості й припливу іноземної валюти у країну; • зниження торгівлі з країнами ЄС; • відповідно до умов СОТ, Брюссель має право встановлювати митні збори на товари, що зробить їх неконкурентоспроможними

Відсутність необхідності сплати щорічного внеску до казни ЄС.

Наступним важливим аргументом, який враховували прихильники Brexit, є вартість членства в Європейському Союзі. Членство в ЄС обходиться Великобританії у понад 350 млн. фунтів на тиждень. Прихильники Brexit вважають, що після нього економія створить достатній резерв коштів, який може бути корисний різними способами, включаючи науку й медицину.

Внесок Великобританії у бюджет ЄС змінюється щороку, оскільки він залежить від різних чинників, таких як валовий національний дохід Великобританії (ВНД), ВНД інших країн-членів ЄС і розмір бази податку на додану вартість. Як видно з рис. 2, внесок Великобританії (після вирахування знижок) змінився з початку десятиліття.

Рисунок 2

**Внески Великобританії у бюджет ЄС (після вирахування знижок),
млрд. фунтів стерлінгів**

Джерело: Управління національної статистики.

У 2018 р. валовий внесок Великобританії в ЄС становив 20 млрд. фунтів стерлінгів, але ця сума коштів практично ніколи не перераховувалася в ЄС. Все це найкраще розглядати як теоретичну відповідальність. Це пов'язано з тим, що до того, як уряд Великобританії перерахує будь-які гроші в ЄС, застосовується коригування (або зниження). У 2018 р. знижка для цієї країни становила 4,5 млрд. ф. ст. Це означає, що 15,5 млрд. ф. ст. було перераховано урядом Великобританії в ЄС у вигляді офіційних платежів.

За повідомленням Управління національної статистики, чистий внесок уряду Великобританії в ЄС, тобто різниця між коштами, які він заплатив ЄС, і коштами, які уряд отримав, у 2018 р. становила 11 млрд. ф. ст. порівняно з теоретичним зобов'язанням у розмірі 20 млрд. ф. ст. У табл. 2 показано джерела формування цих коштів.

Зняття обмежень для МСП. На жаль, МСП не отримали багато переваг від членства в ЄС, але вони зіштовхнулися з обмеженнями, пов'язаними з правилами торгівлі між країнами-членами ЄС. Після Brexit та МСП деякі з цих правил щодо МСП можуть бути пом'якшені, що матиме позитивний вплив на цю важливу частину економіки.

Таблиця 2

Офіційні операції Великобританії з установами ЄС, млн. ф. ст.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Перерахування									
Митні збори (у т. ч. при імпорті сільськогосподарської продукції)	2933	2925	2885	2914	2949	3077	3318	3419	3335
Цукрові збори	12	12	13	12	11	10	9	8	8
Внесок, що базується на ПДВ	2172	2173	2279	2344	2388	2599	2676	3040	3075
Коригування ПДВ	81	24	3	-190	-	116	-1	-254	-150
Власний ресурс ВНД	10718	10946	11401	13531	12084	13052	13118	12435	14265
Коригування ВНД	101	12	-101	781	1678	738	-328	-1757	-821
Знижка Фонтенбло	-3046	-3144	-3110	-3675	-4416	-4913	-5026	-4302	-4451
Загальний ВНД, що базується на четвертому внеску власних ресурсів	7773	7814	8190	10637	9346	8877	7764	6376	8993
Інші вторинні доходи для установ ЄС	-18	-17	-39	-15	-3	125	104	167	258
Всього перерахування	12953	12931	13331	15702	14691	14804	13870	12756	15519
Всього зарахування	5740	5400	4816	4455	5054	4315	4584	4144	4492
Баланс (чиста позиція Великобританії з інститутами ЄС)	-7213	-7531	-8515	-11247	-9637	-10489	-9286	-8612	-11027

Source: Office for National Statistics.

Можливості

Вільний вибір політики, не обмежений умовами ЄС. Це вільний вибір політики, не обмежений умовами і цінностями інтеграційної асоціації – ЄС як потужної інтеграційної асоціації, яка існує для забезпечення багатьох загальних цілей, що в деяких випадках змушують держави поступатися своїми національними інтересами. Великобританія трималася осторонь від багатьох сфер інтеграції, не була зацікавлена в її поглибленні та переважно зосереджувалася на своїх національних інтересах. Таким чином, Brexit звільняє цю країну від зобов'язань і дає змогу зосередитися на інтересах своєї країни.

Можливість захищати інтереси національних виробників та споживачів. Можливість відстоювати інтереси національних виробників, споживачів полягає у такому: при проведенні успішної торгової, монетарної та фінансової політики держави відмова від існуючих торгових угод дає змогу відновити тарифні бар'єри, захистити національних виробників від конкуренції й відновити економічну стабільність в економіці.

Збереження культурних цінностей і традицій. Великобританія дуже пишається своїм минулим, коли вона була важливим учасником у міжнародному просторі. В результаті значних міграційних процесів у державі поширюються іноземні культури, традиції та вірування, що, на думку багатьох доволі консервативних британців, призводить до придушення національної культури. Дослідники процесів дезінтеграції вказують, що ці процеси дають змогу зберегти власні культурні цінності й особливості національних традицій без здійснення об'єднання [2].

Більше можливостей для британців за рахунок скорочення міграції. Одним з головних аргументів британців щодо виходу з Європейського Союзу була проблема мігрантів. Питання стало особливо гострим, коли Європа, переважно за ініціативи Німеччини, вирішила надати притулок біженцям із Сирії. Проте британці збентежені не лише ними, а й мігрантами зі Східної Європи, які тільки нещодавно стали членами ЄС.

Суспільне невдоволення підігрівав лідер Партії незалежності Великобританії Найджел Фарадж, який наполягав на тому, що неможливо контролювати міграцію як члена ЄС, а потік мігрантів позбавляє британців робочих місць, знижує їх зарплати, збільшує злочинність і загрозу тероризму. Прихильники Brexit бажають покинути ЄС, щоб допомогти відновити контроль над трудовим законодавством, охороною здоров'я та безпекою.

Неможливо контролювати міграційний потік, залишаючись в Європейському Союзі. Великобританія відновить повний контроль над своїми кордонами, що призведе до скорочення числа мігрантів. Це створить більше робочих місць для британських робітників і спростить державні послуги.

Слабкі сторони

Повторне укладання угод з кожною країною ЄС. Великобританія спочатку відмовиться від десятків таких угод, укладених ЄС від її імені. Вона спробує перепідписати їх хоча би за тих самих умов, але вже поза ринком ЄС. Умови цих нових британських угод навряд чи будуть кращі, ніж ті, за які ЄС міг би торгуватися щодо таких угод. У деяких же випадках від Лондона будуть потрібні поступки. Інакше кажучи, вихід з ЄС позбавить Великобританію не тільки існуючих угод про вільну торгівлю та ускладнить укладення нових, а й залишить її позаду найбільшого і найбільш вільного ринку в світі – європейського.

Переговори про вільну торгівлю з ЄС мають початися з нуля. Це, безперечно, буде гірше, ніж поточні умови практично необмеженого доступу. Достатньо врахувати угоди з такими країнами, як Україна, Грузія чи навіть Канада. Він повинен буде не тільки накласти обмеження у чутливих секторах, таких як сільське господарство, а й копіювати, дотримуватися європейських стандартів і погодитися з контролем ЄС.

Сприйняття Великобританії як конкурента, а не як партнера. Великобританія має набагато менше досвіду в цьому питанні, тому що всі торговельні переговори від її імені були проведені ЄС. Лондон погодився на набагато менш складну процедуру розлучення з ЄС на півтора роки. Знайти спільну мову з 27 залишеними партнерами після Brexit буде набагато складніше, особливо з огляду на те, що вони ставитимуться до Великобританії як до сусіда та конкурента, а не як до партнера.

Більш високі тарифи. Звичайно, Великобританія може спробувати переконати партнерів з ЄС укласти з нею аналогічні угоди, але можливості для маневру в таких переговорах будуть дуже обмеженими. Вона не зможе привабити їх нижчими імпортними митами, ніж в ЄС, оскільки у Митному союзі діє єдиний мінімальний зовнішній тариф.

Пошук талановитих працівників. Великобританія є однією з країн, які отримують вигоду від вільного пересування робочої сили в ЄС. Вихід з ЄС скоротить число кандидатів, з яких компанії можуть вибирати.

Зниження податкових надходжень. Оскільки 50% британської торгівлі експортується у країни ЄС, британський вихід вплине на податкові надходження, оскільки вони скоротяться, якщо не будуть відкриті інші ринки або Великобританія збереже свою позицію як учасника Угоди про відкриту торгівлю й європейського економічного простору [13].

Ціна Brexit. У документі, в якому викладено офіційну позицію Європейської комісії з цього питання, йдеться тільки про види витрат, які необхідно узгодити. Економісти називають різні суми. Брюссельський центр економічних досліджень «Vguedel» розглянув різні можливі варіанти, і діапазон був величезним (табл. 3).

Таблиця 3

Скільки заплатить Великобританія

Індикатор	Максимум	Мінімум
Великобританія платить ЄС	109,1	54,2
ЄС повертає Великобританії	44,0	28,8
Підсумок	65,1	25,4

Джерело: Брюссельський центр економічних досліджень «Bruegel».

З огляду на ціну Brexit також важливо враховувати те, за що повинні заплатити Великобританія та ЄС. Європейська Комісія заявляє, що Великобританія і ЄС повинні будуть заплатити за таке (табл. 4).

Таблиця 4

Розрахунки між Великобританією та ЄС

Великобританія платить ЄС	ЄС повертає до Великобританії
Свою частку в бюджетних витратах до 2020 р.	Частку в капіталі Європейського центрального банку
Свою частку витрат Європейського фонду розвитку	Частку в капіталі Європейського інвестиційного банку
Свою частку в трастових фондах ЄС і у витратах за угодою з Туреччиною про біженців	Частину витрат на програми ЄС (наука, сільське господарство, екологія та ін.) у вигляді тривалого фінансування цих програм у Великобританії
Свою частку в соціальному забезпеченні працівників органів Євросоюзу	
Частину витрат на передислокацію двох установ ЄС з м. Лондона	

Джерело: Брюссельський центр економічних досліджень «Bruegel».

Загрози

Невизначеність, оскільки це відбувається вперше. Через кілька годин після референдуму, на якому було оголошено про рішення британського народу покинути ЄС, фондові ринки сильно постраждали, оскільки британські банки втратили 130 млрд. дол. відразу після референдуму. Також було зафіксовано падіння вартості британського фунта на 10% та його найнижчий рівень з 1985 р. Жодна інша країна не покинула ЄС, і страх перед рецесією значно підірвав довіру ринку [12].

Зниження інвестиційної привабливості й припливу іноземної валюти у країну. Об'єднавшись в Європейський Союз, 28 членів (до Brexit) формують 25% світового ВВП. Щоб уявити цю цифру в перспективі, зазначимо, що у даний час на частку США припадає 15,2% світового ВВП. Оскільки Європа продовжує зростати та формувати відносини, їх загальні зв'язки допомогли використовувати більшу частину світової економіки. США мали 40% світового ВВП в 1960 р.

Оскільки Великобританія відокремлює себе від цього членського блоку, вплив буде відчуватися передусім в обсязі прямих іноземних інвестицій, які надходять в економіку. В 2012 р. було отримано понад 937 млрд. ф. ст., причому 50% цієї суми пов'язано з діяльністю ЄС. Існує реальна можливість того, що розлучення Brexit може коштувати країні понад 300 млрд. ф. ст. ПІІ практично відразу зменшаться.

Невирішені проблеми з кордоном між Ірландією і Північною Ірландією. Затримка процесу виходу Великобританії з ЄС, імовірно, призведе до того, що на якомусь етапі бажання залишитися в ЄС буде домінувати серед громадян Великобританії. Адже вихід з ЄС поверне на порядок денний питання, які вдалось вирішити на основі членства в ЄС. Насамперед йдеться про кордон між Ірландією та Північною Ірландією. Ще декілька десятиліть тому терористична організація «Ірландська республіканська армія» (IRA) тероризувала Лондон. Проте створення ЄС практично усунуло питання кордону між Ірландією і Північною Ірландією. У разі виходу Великобританії з ЄС це питання знов актуалізується.

Шотландське небажання покинути ЄС. Ще один важливий аспект – це Шотландія. Там неодноразово протягом останнього часу порушувалось питання про незалежність. Лідери Шотландії робили заяви про те, що вони не хочуть залишати ЄС. Власне, результати референдуму про вихід Великобританії з ЄС підтверджують, що ні у Північній Ірландії, ні у Шотландії ідею виходу з ЄС більшість не підтримує. Отже, внутрішній супротив у цих двох складових Великобританії буде доволі суттєвий.

Зниження зовнішньої торгівлі. Традиційно зовнішня торгівля мала велике значення для розвитку економіки Великобританії. Саме це значною

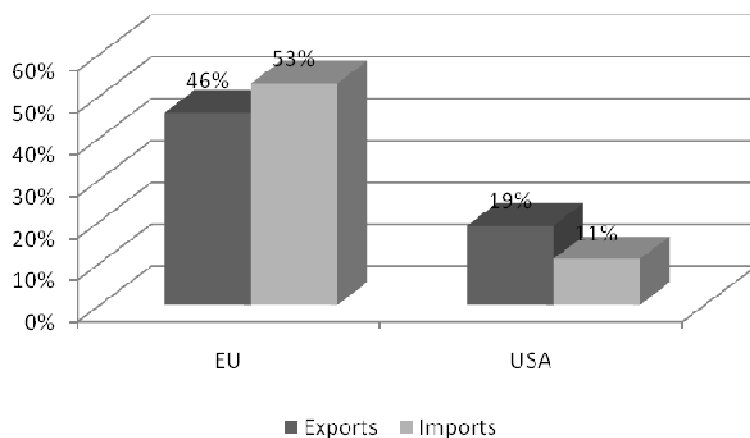
мірою зумовило здійснення великої кількості теоретичних розробок у країні, спрямованих на лібералізацію світової торгівлі за умови взяття фрітрейдерства за основу світового порядку. Ці ідеї зараз є доволі актуальними. Саме тому керівництво Великобританії цілеспрямовано підтримує ідеї модернізації діяльності Світової організації торгівлі та критикує прихильників ідеї ліквідації цієї організації.

Якщо проаналізувати цифри, то зовнішня торгівля справді має значення для Великобританії. При номінальному ВВП у 2018 р. в 2,8 трлн. дол. Великобританія експортувала товарів на 487 млрд. дол., а послуг – на 376 млрд. дол. При цьому імпорт товарів становив 670 млрд. дол., а імпорт послуг – 235 млрд. дол. Отже, загалом сума експорту та імпорту товарів і послуг дорівнювала 1,8 млрд. дол., або майже дві третини від номінального ВВП країни.

У 2018 р. на частку ЄС припадало 46% експорту Великобританії та 53% імпорту. Якщо розглядати окремі країни, то США є найбільшим торговим партнером Великобританії, на їх частку припадає трохи менше за п'яту частину британського експорту і трохи більше, ніж 10% імпорту в 2018 р. (рис. 3).

Рисунок 3

Торгівля товарами та послугами Великобританії з ЄС і США у 2018 р. (%)

Джерело: [12].

Частка британського експорту, яка припадає на ЄС, загалом з часом скоротилася. У 2002 р. частка експорту Великобританії в ЄС становила 55% всього експорту; в 2016 р. цей показник знизився до 43%. Частка всього імпорту Великобританії, що припадає на країни ЄС, знизилася з 58% у 2002 р. до 51% в 2011 р.

Великобританія експортувала на 289 млрд. ф. ст. товарів та послуг в інші країни-члени ЄС. Це еквівалентно до 46% всього експорту Великобританії. Імпорт товарів і послуг з ЄС дорівнював 353 млрд. ф. ст., або 53% від загального обсягу (табл. 5).

Таблиця 5

Торгівля Великобританії з ЄС та з іншими країнами

Індикатори	Експорт		Імпорт		Баланс млрд. ф. ст.
	млрд. ф. ст.	%	млрд. ф. ст.	%	
Країни-учасники ЄС	288,9	45,6	353	53,1	-64,0
Інші країни	341,1	54,4	312,1	46,9	33,1
Підсумок	634,1	100,0	665,0	100,0	-31,0

Джерело: [12].

З точки зору географічної структури зовнішньої торгівлі Великобританії, лідируючі позиції займають інші країни-члени ЄС. Важливо, що роль ЄС як постачальника товарів та послуг з Великобританії перевищує його роль як споживача товарів і послуг.

Щодо географічної структури зовнішньої торгівлі Великобританії, то тут провідне місце займають інші країни-члени ЄС. Важливо, що роль ЄС як постачальника товарів та послуг з Великобританії більша за його роль як споживача товарів і послуг. Так, частка ЄС в експорті товарів з Великобританії за підсумками 2018 р. становила 46,2%, а частка ЄС в експорті послуг – 42,1%. Водночас частка ЄС в імпорті товарів Великобританією дорівнювала 53,7%, а в імпорті послуг – 48,8%. Загалом частка ЄС в зовнішньоторговельному обороті Великобританії у 2018 р. становила 48,5%, тобто майже половина всієї зовнішньої торгівлі Великобританії відбувається з країнами ЄС. Такі обсяги торгівлі Великобританії з країнами-членами ЄС значно більші за обсяги її торгівлі зі США, частка яких у зовнішньоторговельному обороті Великобританії дорівнює 13,9%. Отже, збереження вільної торгівлі з ЄС має важливе значення для національних економічних інтересів Великобританії.

За умовами СОТ Брюссель може вільно встановлювати митні збори на товари, що зробить їх неконкурентоспроможними. Вихід з ЄС без угоди призведе до того, що ЄС буде застосовувати той же торговий режим до Великобританії, що і до інших членів СОТ, з якими немає торгових угод (як, наприклад, з Україною). Через те, що за десять місяців 2018 р. 46% експорту товарів з Великобританії припадало на інші 27 країн-членів ЄС (тоді як частка цих країн в імпорті товарів становила 53%), торгові втрати можуть бути дуже значними.

Більш того, якщо Великобританія вийде з ЄС та почне торгувати з 27 країнами Союзу на умовах СОТ, то Брюссель буде вільний встановлювати імпорتنі мита на свої товари, що зробить їх неконкурентоспроможними: середнє мито на продукти харчування у країнах СОТ дорівнює 20–35%, а наприклад, на м'ясо – 45–50%.

Висновки

Щодо ЄС, то для нього втрата другої економіки матиме негативні наслідки. І річ не лише в економіці. Прецедент виходу з ЄС (вихід Гренландії ще у 1985 р. навряд чи є показовим) створює негативний імідж усьому «проекту ЄС». Хоча реагувати на цей приклад не особливо варто насамперед Україні. Адже тут ситуація подібна до першості будь-якої країни з футболу. Чи мріє команда першої ліги бути у другій лізі? Звичайно, ні. Так і певним колам Великобританії не хочеться бути в Союзі, який, на їхню думку, їх обмежує. А чи мріє команда третьої ліги про це? Мабуть, так, щоб потім бути у першій лізі. Ось і Україні для того, щоб бути у першій лізі, треба для початку бути у другій лізі. Отже, необхідно досягти рівня ЄС, а потім вже, на жаль, у довгостроковій перспективі думати про щось більш високе.

А на завершення цієї саги про Brexit хочеться згадати початкові слова знаменитого монологу Гамлета в однойменній п'єсі Вільяма Шекспіра: «Ео be or not to be?», але в іншому трактуванні, більш характерному для сьогодення: «Ео BrExit or not to BrExit?»...

Список використаної літератури

1. Сискос Е., Дарвиду К. Потенціал зростання ЄС та компенсація Brexit. Чи є приєднання України прийнятним варіантом? *Журнал європейської економіки*. 2016. Т. 15, № 4. С. 386–406.

2. Задоя А. О., Боцула А. П. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси: суперечливі наслідки. *Академічний огляд*. 2017. № 1 (46). С. 5–13.
3. Куриляк М. Ю. Трансформація євроінтеграційних намірів України в контексті Брекзиту. *Вісник економічної науки України*. № 2 (33). С. 70–77.
4. Співак І. В. BREXIT: поточна ситуація та очікування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Міжнародні економічні відносини». 2016. № 19. С. 141–145.
5. Бабынина Л. О. Значение Brexit для Европейского Союза. *Современная Европа*. 2016. № 4. С. 21–33.
6. Хлебников И. Е. BREXIT: предпосылки, факторы и перспективы. *Вестник РУДН*. Серия: Политология. 2017. Vol. 19, No. 2. С. 161–173.
7. Post-Brexit, Europeans More Favorable Toward EU. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2017/06/15/most-europeans-judge-brexit-as-bad-for-eu-and-uk/>.
8. IPSOS MORI. Political Monitor. URL: <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/political-monitor-archive>.
9. Sampson T., Dhingra S., Ottaviano G., Van Reenen J. Economists for Brexit: A Critique. *Brexit*. Briefing Paper No. 6, Centre for Economic Performance, LSE. URL: <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit06.pdf>.
10. Van Reenen J. Brexit's Long-Run Effects on the U. K. Economy, Massachusetts Institute of Technology. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/02/brexits-long-run-effects-john-van-reenen.pdf>.
11. Dhingra S., Ottaviano G., Sampson T. Britain's future in Europe, London School of Economics. URL: https://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/koenig-pamina/brexitwriteup_dhingra.pdf.
12. Statistics on UK-EU trade. Briefing paper (2019). № 7851. URL: <http://intranet.parliament.uk/commons-library>.
13. Elmansy R. SWOT Analysis for the UK's Brexit Decision to Leave the EU. URL: <https://www.designorate.com/swot-analysis-uks-brexit-decision-to-leave-the-eu/>.